

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยในหลายทศวรรษที่ผ่านมา เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก อันจะนำไปสู่ความทันสมัยและทัดเทียมอารยประเทศ แม้ว่าจะพยายามทำให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเพียงใด แต่แล้วคนส่วนใหญ่ในประเทศก็ยังยากจน การกระจายรายได้ กระจายทรัพยากรไม่ได้ตกถึงมือคนส่วนใหญ่ เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของรายได้ โอกาส อีกทั้งความทันสมัย/วิทยาการใหม่ ๆ เหล่านี้ยังทำลายภูมิปัญญา และระบบวัฒนธรรมของชุมชน ก่อให้เกิดการสูญเสียกำลังคน สูญเสียปัญญาความรู้ที่สั่งสมมาโดยตลอด ทำให้พัฒนาการทางปัญญาและวิทยาการในชนบทต้องหยุดนิ่งหรือชะงักงันไป ตรงจุดนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการสั่นคลอนความเชื่อมั่นที่เคยมีมาแต่เดิมของชนบท และเมื่อคนชนบทหมดความเชื่อมั่นในตัวเอง ศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจในตัวเองที่เคยมีก็ลดลง และเริ่มที่จะค่อยๆตามความรู้ ความคิดที่มาจากภายนอก โดยขาดการไตร่ตรอง กล่าวคือยิ่งพัฒนาตามระบบทุนนิยมมากเท่าใดก็ยิ่งทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้น้อยลงและหันไปพึ่งภายนอกมากขึ้น

ชนบทถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของธรรมชาติ คือ สิ่งแวดล้อม ชีวิต สังคม หรือพื้นฐานของวัฒนธรรม “ชุมชน วัฒนธรรมชุมชนเป็นรากเหง้าและเป็นพลังในการขับเคลื่อนทางสังคมได้ดีที่สุด” เนื่องด้วย วัฒนธรรม เป็นสายใยยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานระดับปฐมภูมิ คือ ครอบครัว มิตรสหาย ชุมชน ทำให้คนในสังคมมีจิตวิญญาณเดียวกัน เป็นกรอบอ้างอิงร่วมกัน คิดพึ่งตนเอง และคนในชุมชนเดียวกันเองเป็นสำคัญ เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคี อันเป็นพลังอำนาจของชุมชน ผู้คนยอมรับและยึดถือปฏิบัติตามวัฒนธรรมด้วยความยินดี วัฒนธรรมจึงเป็นสายใยที่ถักทอความสามัคคีขึ้นในสังคมไทยอย่างแท้จริงและยั่งยืน ซึ่งในแต่ละชุมชนต่างก็มีทรัพยากร วัฒนธรรม

สายนต์ ไพรชาญจิตร และคณะ (2549, น. 21-23) เห็นว่า วัฒนธรรมเป็นกลไกในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ทั้งในระดับปัจเจก ระดับกลุ่ม ระดับชุมชน

และระดับสังคมให้อยู่ในสภาวะปกติ เป็นธรรมชาติ และสมดุลอยู่เสมอเอง ภูมิปัญญา จึงเป็นทั้งระบบวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่สำคัญในชุมชน และเป็นทรัพยากรวัฒนธรรม : cultural resource ประเภทหนึ่งที่มนุษย์สามารถเอามาจัดการให้เกิดประโยชน์ทางการพัฒนาชุมชนได้

สายนต์ ไพเราะญจจิตร (2547, น. 3) ยังได้ให้ความหมาย ทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น หมายถึง ส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมทั้งหมดในสังคมมนุษย์ ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ สิ่งก่อสร้างที่จับต้องมองเห็นได้ (tangible forms) และที่เป็นความหมาย (meaning) ความรู้/ภูมิปัญญา (knowledge / wisdom) ความเชื่อ (beliefs) กฎระเบียบแบบแผนเพื่อการปฏิบัติ (rules) จิตนาภาพ (imaginations) ความรู้สึกนึกคิด (feeling) ศิลปะและการแสดงออก (expressive behaviors) ที่ไม่สามารถจับต้องหรือสัมผัสทางกายภาพได้ (intangible forms) ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจัดการให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของมนุษย์ในแต่ละชุมชน แต่ละสังคม แต่ละยุคสมัยได้ และทรัพยากรวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบัน ประกอบด้วยสิ่งที่เป็นมรดกสืบทอดมาจากอดีต (heritages) และสิ่งที่ยังมีการสร้างสรรค์ดัดแปลงขึ้นมาใหม่ (creations/vital cultural resources) เพื่อใช้สอยให้สมประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม

แต่ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่ผ่านมาบทบาทโดยมากในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมจะเป็นหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบ ในการทำนุบำรุง ฟื้นฟู บูรณะและสืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมอันดีงามของชาติ ภายหลังจึงมีกระแสด้านการพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมขึ้น ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนามของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน โดยเสนอความคิดในการพัฒนาที่เน้นการเชื่อมั่นและส่งเสริมศักยภาพของชาวบ้านในการพัฒนาตนเองบนพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งมีแกนกลางของวัฒนธรรมชุมชน คือ การให้ความสำคัญกับคน และความผสมกลมกลืนกันภายในชุมชน อาทิ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน เป็นการเสนอภาพของความเป็นชุมชนที่ได้แย่งการพัฒนากระแสหลัก ที่เน้นวัฒนธรรมแบบปัจเจกนิยม บริโภคนิยม วัตถุนิยม และการมองแบบแยกส่วน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ากระแสความคิดวัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวความคิดที่ก่อตัวขึ้นมาเพื่อด้านกระแสการพัฒนาของรัฐ ซึ่งการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมก็ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนเช่นเดียวกันที่เน้นการพัฒนาบนพื้นฐานวัฒนธรรมของชุมชน จัดการทรัพยากรของชุมชนด้วยตัวของชุมชนเอง อาจกล่าวได้ว่า การที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่งสามารถจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนของตนได้ ชุมชนนั้นก็จะมีพลังในการที่จะต่อกรกับระบบภายนอกและภายในชุมชนเองที่จะเข้ามากระทบความเป็นชุมชนของชุมชนนั้น ๆ ได้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ และยั่งยืนต่อไป

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในด้านของประเพณี โดยเฉพาะประเพณีที่มีความโดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ อันนำชุมชนนั้นไปสู่ความเข้มแข็ง สามารถดำรงความเป็นชุมชนของตนได้ โดยอาศัยกระบวนการจัดการประเพณีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน จากการศึกษาประเพณีต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยเฉพาะประเพณีของภาคเหนือ เห็นว่าประเพณีภาคเหนือที่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นสูง ไม่ว่าจะเป็นประเพณีบุญเป็งที่จังหวัดเชียงใหม่ ประเพณีปอยส่างลองที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเพณีลอยกระทงสายที่จังหวัดตาก หรือแม้กระทั่งประเพณีแข่งเรือของจังหวัดน่าน เป็นต้น เมื่อศึกษาดูว่ามีประเพณีไหนบ้างที่ยังคงสืบทอดและปฏิบัติกันอย่างเหนียวแน่น ความเป็นอันตักษณเฉพาะถิ่น และสามารถสร้างความเป็นชุมชนของคนในชุมชนนั้น ๆ ได้ อย่างเห็นได้ชัด จากการศึกษาประเพณีต่าง ๆ ทำให้ผู้ศึกษาสนใจประเพณีแข่งเรือเมืองของจังหวัดน่าน เนื่องจากเป็นประเพณีเก่าแก่ที่บรรพบุรุษชาวน่านได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาร่วม 200 ปี หลักฐานจากเรือแข่งบางลำที่ยังคงหลงเหลืออยู่ และยังคงลงแข่งขันอยู่ เช่น เสือเผมาท่าล้อ ชุดเมื่อปี พ.ศ. 2359 อายุรวม 190 ปี เสือเผมาบุญเรือง ชุดเมื่อปีพ.ศ. 2380 อายุ 169 ปี เป็นต้น (ราเชนทร์ กาบคำ, 2549, น. 1) อีกทั้งยังดำรงรักษาประเพณีแข่งเรือไว้อย่างเหนียวแน่น คนในชุมชนต่างร่วมแรงร่วมใจกันเข้าร่วมประเพณีแข่งเรือกันอย่างเข้มแข็ง จะเห็นได้ชัดจากการนำเรือเข้ามาร่วมการแข่งขันในนัดเปิดสนามของจังหวัด มีเรือเข้าร่วมถึง 89 ลำ โดยแบ่งเรือแข่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ประเภทเรือใหญ่ จำนวน 29 ลำ ฝีพายตั้งแต่ 41-58 คน สำนรองจำนวน 20 คน ซึ่งด้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประเภทเรือกลาง จำนวน 34 ลำ พายตั้งแต่ 31-40 คน สำนรองจำนวน 15 คน ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ประเภทเรือเล็ก จำนวน 26 ลำ ฝีพายตั้งแต่ 20-30 คน สำนรองจำนวน 10 คน ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ประเภทเรือสวยงาม ซึ่งด้วยจากสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ และประเภทกองเชียร์ ซึ่งด้วยพระราชทานพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา (สูจิบัตรการแข่งขันเรือนัดเปิดสนาม, 2548, น. 6 และ ราเชนทร์ กาบคำ, 2549, น. 3) รวมจำนวนผู้เข้าร่วมแข่งขันเป็นฝีพายเรือ ประมาณ 2,800-3,867 คน ซึ่งคุณสมบัติของฝีพายจะต้องเป็นคนจังหวัดน่านเท่านั้น โดยศึกษาประวัติจากสำเนาทะเบียนบ้าน (สัมภาษณ์ นายก อบจ.,11 กรกฎาคม 2549) นอกจากนี้ยังไม่รวมจำนวนกองเชียร์ของแต่ละหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าประเพณีแข่งเรือเมืองน่านสามารถที่จะรวมกลุ่มคนที่เข้ามาร่วมจัดการประเพณีที่ถือได้ว่าคนเมืองน่านต่างให้ความสนใจ

นอกจากประเพณีที่มีการสืบทอดมายาวนานแล้ว ลักษณะรูปลักษณะเฉพาะเรือเมืองน่านที่ยังเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว กล่าวคือ โขนเรือทำเป็นรูปนาคราช ชูดองง่าปากเขียวโง้งนำ

เกรงขาม ส่วนหางก็ทำเป็นหางนาคราชเช่นเดียวกัน มีลักษณะงอนสูงติดพู่ห้อย แขนงกระดิ่งทองเหลืองเสียงไพเราะกังวาน ลวดลายที่เขียนประดับตัวเรือเป็นลายกนกหรือลายก้านต่อแบบพื้นเมือง ระบายด้วยสีแดง ดำ สลับด้วยเขียว สีทอง สีเหลือง และขาว เรือบางลำจะติดกระจุกสีดูแวววาว สวยงาม ตรงคอต่อของหัวเรือจะปักธงสัญลักษณ์ของคณะฝีพายแต่ละลำ ซึ่งต้องเป็นสีที่ถูกโฉลกกับแม่ย่านางเรือ ตามความเชื่อของแต่ละชุมชน (สมเจตน์ วิมลเกษม, 2547, น. 175) ถือเป็นที่สุดของประเพณีแข่งเรือในประเทศไทย ดังที่ท่านนายกเทศมนตรีเมืองน่านได้ให้คำนิยามคำว่าที่สุด คือ 1) เป็นเรือที่มีความเก่าแก่ที่สุดในประเทศ 2) เป็นเรือที่สวยงามที่สุดในประเทศ 3) มีเรือร่วมแข่งขันมากที่สุดในประเทศ และ 4) มีถ้วยพระราชทานมากที่สุดในประเทศ

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษาประเพณีแข่งเรือของจังหวัดน่าน และเลือกกรณีศึกษาที่ชุมชนบ้านดอนไชย ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โดยเลือกพื้นที่นี้จากผลรางวัลการแข่งขันเรือทั้งภายในระดับอำเภอ ภายนอกอำเภอ ภายในจังหวัด และภายนอกจังหวัด อาทิเช่น (ประวัติการแข่งเรือบ้านดอนไชย, 2549) รางวัลที่ 2 ถ้วยพระราชทานในงานกฐินพระราชทานจังหวัดน่าน ปี พ.ศ. 2531-2533, รางวัลที่ 1 งานทานสลากภัตร วัดบุญยืน อ.เวียงสา จ.น่าน ปี 2538, รางวัลที่ 1 เปิดสนาม อ.ท่าวังผา ปี 2538, รางวัลที่ 1 งานสลากภัตรวัดดอนแท่น อ.เวียงสา ปี 2542, รางวัลที่ 2 ถ้วยพระราชทาน ประเภทเรือใหญ่พิเศษ ก. นัดเปิดสนาม อ.เมือง จ.น่าน ปี 2544, รางวัลที่ 3 งานประเพณีออกพรรษา วัดบุญยืน พระอารามหลวง อ.เวียงสา ปี 2547, รางวัลที่ 1 เรือยาวใหญ่ 41-55 ฝีพาย งานประเพณีแข่งเรือยาว เทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ 21-23 ตุลาคม 2548, รางวัลที่ 1 ถ้วยพระราชทาน ประเภทเรือใหญ่พิเศษ ก. นัดเปิดสนาม อ.เมืองน่าน จ.น่าน ปี 2548 เป็นต้น

อีกทั้งพื้นที่บ้านดอนไชยยังเห็นถึงการดำรงประเพณีแข่งเรือไว้อย่างเหนียวแน่น คนในชุมชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณีอันงดงามนี้ไว้ จากการศึกษาเอกสารพบว่าบ้านดอนไชยเป็นชุมชนที่มีมา 200 ปีแล้ว ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำน่าน ห่างจากตัวเมืองจังหวัดน่าน 26 กิโลเมตร มีเอกลักษณ์ของหมู่บ้านที่น่าภาคภูมิใจดังคำขวัญที่ว่า “ถิ่นอนุรักษ์พันธุ์ปลา ผ้าทอพื้นเมือง ลือเลื่องเรือแข่ง ดินแดนแห่งวัฒนธรรม งามเลิศล้ำวัดดอนชัย” (เอกสารฝากประชาสัมพันธ์งานแข่งเรืออำเภอเวียงสา วันที่ 7 ตุลาคม 2549) อีกทั้งยังเป็นชุมชนยังมีประวัติศาสตร์ในเรื่องของการแข่งเรือมายาวนานนับร้อยปี ซึ่งชาวบ้านก็ยังคงสืบทอดประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของเมืองน่านไว้ รวมทั้งพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแข่งเรือไว้อย่างเข้มข้น ไม่ว่าจะเป็นการสู่ขวัญเรือ การตีฆ้องเป่าแฉ่งน่าน การพ้อนล่องน่าน และยังมีปราชญ์ชาวบ้านที่ยังคงมีความรู้เรื่องเรือแข่งเป็นอย่างดี อาทิเช่น ช่างแกะหัวเรือที่ยังสืบทอดการแกะสลักหัวเรือที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะเมืองน่านอยู่ มีกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังสืบทอดพิธีกรรมการแข่งขันเรือไว้อย่างเหนียว

แน่น มีกลุ่มเยาวชนที่เข้ามาร่วมเรียนรู้และสืบทอดดนตรีพื้นบ้าน เป็นต้น รวมถึงฝึพายเรือแข่งของชาวบ้านบ้านดอนไชย เป็นชายฉกรรจ์ภายในหมู่บ้านทั้งสิ้น จำนวน 120 คน ซึ่งในบางหมู่บ้านต้องไปจ้างฝึพายจากหมู่บ้านอื่นมาเป็นกำลังเรือของหมู่บ้านตน(แต่เป็นคนจังหวัดน่าน) นอกจากการรวมตัวของชาวบ้านในการร่วมประเพณีแข่งเรือแล้ว ชาวบ้านยังมีการรวมตัวกันเพื่อก่อให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนอย่างหลากหลาย เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มดนตรีพื้นเมือง กลุ่มอนุรักษ์ลำน้ำน่าน กลุ่มผ้าทอพื้นเมือง เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากการร่วมกันจัดการประเพณีแข่งเรือ หรือเป็นส่วนในการช่วยหนุนเสริมในการจัดการประเพณีแข่งเรือของชุมชนบ้านดอนไชยก็เป็นได้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในรูปแบบของประเพณีแข่งเรือของชุมชนบ้านดอนไชย ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่หมู่บ้านดอนไชย (หมู่ที่ 7, 13) ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน โดยเลือกพื้นที่จากผลรางวัลการแข่งขันเรือทั้งภายในระดับอำเภอ ภายนอกอำเภอ ภายในจังหวัด และภายนอกจังหวัด ซึ่งผลจากการแข่งขันเป็นผลมาจากการจัดการกระบวนการแข่งเรือที่ดีของคนบ้านดอนไชย นั่นก็คือกระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของคนบ้านดอนไชย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในรูปแบบของประเพณีแข่งเรือของบ้านดอนไชย ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เป็นพื้นที่ในการศึกษา ซึ่งผู้ศึกษาได้มีใจหายวิจัย ดังนี้

ผู้ศึกษาต้องการทราบถึงกระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในรูปแบบประเพณี
แข่งเรือบ้านดอนไชย

คำถามในการวิจัย

1. ประเพณีแข่งเรือเกิดขึ้นมาตั้งแต่เมื่อใด ด้วยวัตถุประสงค์ใด
2. มีการจัดการประเพณีแข่งเรือกันอย่างไรในแต่ละช่วงเวลา
3. ชุมชนสามารถดำรงประเพณีแข่งเรือมาจนถึงทุกวันนี้ได้อย่างไร

โดยผู้ศึกษาแบ่งช่วงเวลาออกเป็นสองช่วง คือ 1) ช่วงก่อนมีการชิงถ้วยพระทาน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2479-2525) 2) เมื่อมีการชิงถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2526-ปัจจุบัน) เหตุที่ผู้ศึกษาแบ่งช่วงของการศึกษาออกเป็นเพียงสองช่วง
เนื่องจาก ผู้ศึกษาเห็นว่าในช่วงก่อนมีการชิงถ้วยพระราชทานฯ คือในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2479
ที่ยังคงมีผู้รู้ที่สามารถเล่าถึงกระบวนการจัดการเรือแข่งได้ จนถึงปี พ.ศ. 2525 ซึ่งในช่วงนี้เป็นช่วง
ที่รูปแบบของประเพณีแข่งเรือ รูปแบบลักษณะของเรือยังไม่มี ความแตกต่างมากนัก จะเป็นการ
แข่งขันเพื่อความสนุกสนานเป็นสำคัญ อีกทั้งยังสอดคล้องกับวิถีชีวิตประเพณีดั้งเดิมของท้องถิ่น
(ระดม อินแสง, สัมภาษณ์) กล่าวคือ เดิมนิยมแข่งกันเมื่อมีงานบุญสลากภัต (ตานก๋วยสลาก) ของ
ชุมชนที่อาศัยอยู่เรียงรายสองฟากฝั่งแม่น้ำน่าน แต่ละหมู่บ้านเข้าร่วมแข่งขันเรือเพื่อเพิ่มความ
สนุกสนานเข้าใจในงานประเพณีดังกล่าว อันเป็นลักษณะของการเกื้อกูลตอบแทนกัน ในภาษา
ท้องถิ่นจะเรียกว่า "ไปเอามือเอาตากันก่อน" ต่อมาเมื่อหมู่บ้านของตนเองมีการจัดงานบุญขึ้นมา
บ้าง หมู่บ้านอื่น ๆ ที่ต่างฝ่ายต่างได้ไปร่วมงานบุญตานก๋วยสลาก ก็จะมาตอบแทน
ซึ่งกันและกัน รางวัลที่ได้ก็จะปันกับเนื้ออย่าง เหล้าขาว หรือไม่ก็ธงปักหัวเรือ (ราเชนทร์ กาบคำ,
2549)

และในช่วงมีถ้วยพระราชทานฯ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2526 จนถึงปัจจุบัน รูปแบบของประเพณี
แข่งเรือเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ มีลักษณะการแข่งขันที่เป็นทางการมากขึ้น มีการมอบถ้วย
พระราชทานฯ พร้อมเงินรางวัลให้แก่เรือที่ชนะ มีเรื่องการพนันขึ้นต่อเข้ามาเกี่ยวข้อง รูปแบบ
ลักษณะของเรือเองก็ต้องปรับเปลี่ยนเพื่อเพิ่มความเร็วของเรือ เช่น หัวเรือมีขนาดเล็ก เรือบางเบา
ฝีพายมีการเก็บตัวก่อนลงแข่ง มีการจ้างครูฝึกมาจากจังหวัดอื่นที่ขึ้นชื่อเรื่องแข่งเรือเข้ามา
ฝึกซ้อมให้ฝีพายในหมู่บ้าน (ระดม อินแสง, สัมภาษณ์) เป็นต้น

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้ศึกษาจึงแบ่งช่วงเวลาในการศึกษาประเพณีแข่งเรือออกเป็นสองช่วง
เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของกระบวนการจัดการประเพณีแข่งเรือในแต่ละช่วงมีกระบวนการ
อย่างไร และสามารถยังคงดำรงประเพณีเรือแข่งไว้ได้จนถึงปัจจุบัน ซึ่งในส่วนของการ
จัดการประเพณีแข่งเรือของคนบ้านดอนไชย ผู้ศึกษาแบ่งกระบวนการจัดการประเพณีแข่งเรือออกเป็น

3 ช่วง คือ 1) ช่วงก่อนเทศกาลแข่งเรือ 2) ช่วงเทศกาลแข่งเรือ และ 3) ช่วงหลังเทศกาลแข่งเรือ โดยมีรายละเอียดกิจกรรมในแต่ละช่วง ดังนี้

1) ช่วงก่อนเทศกาลแข่งเรือ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน – เดือนสิงหาคม ประกอบด้วย

- จัดประชุมคณะกรรมการชุมชน
- จัดการประชุมระดับหมู่บ้านเพื่อร่วมวางแผนการบริหารจัดการประเพณีแข่ง

เรือ โดยแบ่งคณะกรรมการออกเป็นฝ่าย ๆ ประกอบด้วย ฝ่ายบริหารจัดการ ฝ่ายจัดหาเงินทุน ฝ่ายดูแลเรือจัดหาฝีพายและดำเนินการฝึกซ้อม ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายประสานงานและประชาสัมพันธ์ ฝ่ายอนามัย ฝ่ายซ่อมบำรุง ฝ่ายดูแลเฝ้าเรือ เป็นต้น

- การเก็บรวบรวมเงินสมทบทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมการแข่งขัน
- การรับสมัครฝีพาย พร้อมทั้งตรวจสอบคุณสมบัติ
- พิธีสู่ขวัญเรือก่อนนำเรือออกจากโรงเก็บเรือ
- ซ่อมบำรุงเรือ
- ฝึกซ้อมฝีพายเรือ
- ฝ่ายสวัสดิการดูแลอาหารการกินช่วงของการฝึกซ้อม
- ฝ่ายเฝ้าดูแลเรือ
- กลุ่มผู้สูงอายุฝึกซ้อมดนตรี และการพ้อนรำเพื่อร่วมงานประเพณีแข่งเรือ
- กลุ่มเยาวชนฝึกซ้อมการตีกลองปี่จ่า

2) ช่วงเทศกาลแข่งเรือ ประกอบด้วย

- การไหว้ผีเรือ
- การแข่งขันเรือ
- การเชียร์เรือแข่งของชาวบ้านบ้านดอนไชย
- การเฝ้าเรือ
- การจัดสวัสดิการให้แก่ฝีพาย

3) ช่วงหลังเทศกาลแข่งเรือ ประกอบด้วย

- การลากเรือขึ้นมาจากรน้ำ
- พิธีสู่ขวัญเรือก่อนทำการเก็บ
- พิธีสู่ขวัญเรือครูฝึกและฝีพาย
- กินเลี้ยงสังสรรค์
- จัดประชุมคณะกรรมการเพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรม
- จัดประชุมชาวบ้านเพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรม
- การร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้เข้าใจถึงกระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในรูปแบบประเพณีแข่งเรือของบ้านดอนไชย
2. ทำให้ผู้อ่านงานวิจัยได้เข้าใจและเห็นคุณค่าของการปฏิบัติงานประเพณีแข่งเรือของชาวน่าน และเป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา

ทรัพยากรวัฒนธรรม หมายถึง ประเพณีแข่งเรือของชุมชนบ้านดอนไชย ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม หมายถึง กระบวนการในการจัดการประเพณีแข่งเรือของชุมชนบ้านดอนไชย ทั้ง 3 ช่วง คือ 1) ช่วงก่อนเทศกาลแข่งเรือ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน-เดือนสิงหาคม 2) ช่วงเทศกาลแข่งเรือ ตั้งแต่เดือนกันยายน - เดือนตุลาคม และ 3) ช่วงหลังเทศกาลแข่งเรือ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - เดือนพฤษภาคม

กระบวนการจัดการประเพณีแข่งเรือ หมายถึง กิจกรรมที่ชาวบ้านดอนไชยได้ร่วมกันจัดขึ้นอันมีความเกี่ยวเนื่องกับประเพณีแข่งเรือ

หลักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม หมายถึง การที่คนในชุมชนบ้านดอนไชยเข้ามาร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมของประเพณีแข่งเรือของคนบ้านดอนไชย ให้บรรลุเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน

หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมในการจัดการแข่งเรือของบ้านดอนไชย ตั้งแต่มีส่วนร่วมตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินการ/การลงมือปฏิบัติ และมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

หลักการเรียนรู้ หมายถึง การทำงานร่วมกันในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือความรู้ในกระบวนการจัดการเรือแข่งร่วมกัน